

УДК 711.168

Є. Г. Казакова

магістр архітектурного факультету КНУБА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ПЛОЩ В УКРАЇНІ

Анотація: в роботі проведено аналіз всебічних чинників, які впливають на формування ринкових площ в малих містах: впливи міського середовища, регіональні впливи та зовнішні. Визначено основні особливості формування та розвитку ринкових площ в Україні.

Ключові слова: реконструкція, реставрація, ринкова площа, збереження, формотворення, відновлення.

У формуванні забудови ринкових площ простежуються наступні характерні особливості: у період кін. XVIII – поч. XX ст. було проведено реконструкції забудови попередніх століть, архітектурно-планувальні типи та композиційно-стилістичні вирішення забудови залежали від економічно-політичного статусу міста, забудова площ формувалася під впливом різних культурних чинників. Умови розташування міст визначали активність змін у забудові ринкових площ. Функціональна класифікація міст, а саме: столиця округу, повітове місто, звичайне місто, містечко – визначали якість змін і розвиток планування, фасадних рішень забудови. Характеристика архітектури зон міста визначила співвідношення забудови площі і оточення, а саме: подібність, відмінність і ансамблеву цільність. Розвиток промисловості вплинув на забудову ринкових площ у найбільших містах Західної України (Львів, Дрогобич). Архітектурно-планувальна композиції ринкової площі визначила якісні показники сторін площі: регулярність, нерегулярність, ансамблевість.

Впливи міського середовища та їхні прояви. Впливи міського середовища поділяються на архітектурні та етнічні. Архітектурні проявляються у використанні форм одного старшого і важливого об'єкту у місті з його незначними видозмінами, тому на образ фасадів забудови ринкових площ впливали сакральні, палацові споруди. Основні форми, які переходили від одного об'єкту до іншого: щитове пластичне завершення будинків (Белз, Жовква) і атикові коронки (Жовква). Етнічні впливи – це відображення традицій культур різних народів. У кін. XVIII – поч. XX ст. зона ринкових площ була обжита євреями, які мали відмінну від християнської культуру. Основними її ознаками було доповнення архітектури певними елементами: мезузи на одвірках, синій колір фасадних стін, створення "шопок", які пластично вирізнялися у площині дахів. На свято Сукот шопки відкривали та

прикрашали гілками дерев (робили шалаші). Ці етнічні елементи були у архітектурі ринкових площ кожного міста Західної України.

Регіональні впливи та їхні прояви. Регіональні впливи – це впливи традиційного українського народного будівництва на архітектуру ринкової площі. Планування дерев'яних будинків ринкової площі зазнало впливів народної архітектури – це поділ на кімнату-кухню, сіни та комору. У кімнаті-кухні – 3/2 або 3/4 площі відведено під пічку (Белз, Куликів, Великі Мости, Сокаль, Тартаків та ін.). У вирішенні фасадів – це будівництво стрімких дахів, які співвідносилися з площиною стіни у пропорції 1:2 (майже у всіх містах Західної України). Дахи покривалися не лише гонтом, але й соломою (Куликів, Белз). У XIX ст. зберігалася традиція будівництва димників – дерев'яних коминів. Фасадна площина проста, без оздоблень, а її фактура – побілений вапном зруб або каркасно-дильова конструкція (Куликів, Белз, Великі Мости та ін.). Дерев'яні стовпи ганків та підсінь оздоблювалися народним декором.

Зовнішні впливи та їхні прояви. Зовнішні впливи були таких напрямків:

а) впливи сусідніх міст. Урбаністичного впливу з боку міста-резиденції Жовкви зазнали міста такого ж функціонального призначення – Тартаків та Кристинопіль. Функціонально-планувальні ознаки проявились в орієнтації ринкової площі на палац; архітектурно-образний вплив – будівництво рядів підсіння на ринку у XIX ст. (Кристинопіль). Функціонально-урбаністичний та архітектурно-образний вплив з боку Львова поширювався практично на всі міста Західної України. Його ознакою є розширення торгової функції на комунікаційну вісь, зорієнтовану у львівському напрямку. Ознаки архітектурно-образного впливу – будівництво другого поверху (зміна масштабу) та використання львівських взірців композиції фасадів і архітектурних деталей класицизму або історизму;

б) впливи європейські поділяються на різні рівні. Урбаністичні впливи – це регулярне розпланування міст та особливо ринкової площі. Архітектурні впливи полягають у використанні загальноєвропейських історичних стилів та в окремих випадках будівельних трактатів європейських архітекторів. Використання історичних стилів відбувалось дедалі інтенсивніше – архітектурна композиція ренесансу та бароко яскраво відобразилася у сакральних та палацових спорудах міст і менше в архітектурі ринкової площі. Планувальна композиція для міст, як урбаністичних комплексів ренесансу та бароко, реалізована лише у містах-резиденціях (Жовква, Бережани, Броди, Івано-Франківськ, Тартаків, Кристинопіль). Класицизм та історизм виявились найактивнішими стилями, оскільки їхні архітектурні принципи розповсюдились у містах всієї Західної України, а у більшості прикладів фасадного вирішення

забудови ці стилі були індивідуально потрактовані і не мали прямих аналогів у європейському та львівському контекстах.

Сукупність впливів та її прояви. Головна ознака цих впливів – це системне моделювання архітектурно-композиційного вирішення, у якому задіяні міські, регіональні і зовнішні впливи. Прикладом такого формування є площа ринку у Жовкві. Характерні ознаки – реалізація впливів міського середовища, регіональних та зовнішніх впливів, а також здатність впливати на архітектурно-будівельні процеси у регіоні. В архітектурі ринкової площі Жовкви наявні прояви спільного використання архітектурних форм для різних за функцією споруд, еволюційної зміни регіонального вираження фасадів на історично-стилістичне та використання будівельних трактатів європейських архітекторів. Ринкова площа Жовкви є складовою частиною цілого ансамблю міста і унікальним прикладом формування архітектури. Автор встановив, що сукупність впливів проявилася у забудові ринкових площ головних міст Західної України: Бережанах, Бродах, Дрогобичі, Самборі, Стрию, Івано-Франківську. Закономірності і чинники процесу формування забудови ринкових площ відображали функціональні і естетичні пріоритети, які панували у архітектурному просторі міст та містечок Західної України.

Фактологічно-аналітичний матеріал розкриває особливості розташування міст згідно критерію найближчого сусідства. З'ясовано, що міста Західної України прив'язані до комунікаційних осей, які поділяються на міждержавні, міжрегіональні та локальні. Ринкові площі у містах розпланувалися на перетині комунікаційних осей, які своїми якісними і кількісними показниками визначали архітектуру центру міста. За композиційно-планувальними ознаками місто можна розділити на зони: передмістя, середмістя, зону при комунікаційних осях і ринкову площу. Для успішного проведення дослідження архітектури забудови ринкових площ проведено аналіз архітектурно-планувальних ознак забудови цих зон.

Зона передмість у містах Західної України у XIX ст. мала такі архітектурно-планувальні ознаки забудови: садибний спосіб формування ділянки, поздовжньоосьову та поперечноосьову орієнтацію будинку до вулиці, тридільний у плані будинок, конструктивна схема – зруб, каркасно-дильова, з призьбою, з прилапом, дах – двосхилий, чотирихилий, з причітком, фасад – триосьовий симетричний та асиметричний, з ганком або з підсінням. На формування архітектури впливали також етнічні фактори – компактне розселення українців, поляків, німців, караїмів, татар. Зона середмістя – у містах Західної України у XIX ст. ця територія укладалася за садибним і тричастинним принципом планування ділянок (головний будинок на ширину парцелі, мале подвір'я, тильний господарський і житловий будинок з офіциною

або без неї), з рядовою, відокремленою та комбінованою забудовою, конструктивна схема будинків – каркасно-дильова дерев'яна або мурована. Фасади – в стилі класицизму та історизму, композиція – симетрична або асиметрична три- або чотириосьова. Зона при комунікаційних осях вирізнялася від інших завдяки своєму функціональному значенню – тут розташовуються сакральні, адміністративні та промислові споруди, будинки з крамницями, заїжджі двори та інженерні споруди.

Об'ємно-просторові характеристики зони передмість, середмість та зони при комунікаційних осях вирізняли просторову композицію ринкової площі.

Принципи формування архітектурно-планувальних типів забудови ринкових площ. Ринкові площі у містах Західної України у ХІХст. склалися з забудови сторін, посередринкових кварталів, крамниць, сукенниць, будинків ратуш, криниць та інших комерційних малих будівель. Найважливішим елементом площі була забудова сторін, які формували периметр території. У сторонах площі зосереджувалися в основному житлові будинки з крамницями і ремісничими майстернями, заїжджі двори, в окремих випадках ратуші та палацки. Сторони ринкової площі склалися з різної кількості будинків. Це залежало від геометричної характеристики площі, еволюції поділу та об'єднання парцель, стихійних руйнувань. Кількість будинків у сторонах ринкової площі в ході еволюції змінювалася в межах від 20 до 40, але не означала кількість парцель. У ХІХ ст. парцелі мали розміри від 5,7 до 12м. Сторони ринкової площі могли формуватися відокремленою та рядовою забудовою, а це відповідно впливало на композицію плану, оскільки парцелі ділилися або об'єднувалися у ході еволюції.

Отже, саме сукупність цих всіх впливів сформувала ринкові площі в містах України в такому вигляді, в якому вони є на сьогоднішній день. Перед початком роботи над реконструкцією чи реставрацією ринкових площ необхідним є проведення аналізу як сучасного стану території, так і її історичного формування та розвитку. На підставі висновків цих аналізів можна сформувати модель розвитку ринкової площі.

Список використаних джерел:

1. Лещенко Н.А. Принципи реконструкції архітектурних споруд історичних ансамблів малих міст Західної України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури. 18.00.02 / КНУБА –К.: 2000.
2. Восстановление памятников культуры. Проблемы реставрации / Предисл. и общ. ред. Д.С.Лихачева. –М.: Искусство, 1981- 232с.
3. Мюллер – Менкс Г. Новая жизнь старых зданий: Непрерывность развития архитектуры: Пер. с нем.– М.: Стройиздат, 1981. – 247с.

4. Реконструкция центров исторических городов: Сов.-фр. Науч.-техн.сотрудничество / Белоусов В.Н., Бочарова Н.Н., Васильченко В.А. и др. – М.: Стройиздат, 1987. – 224 с.
5. Radacki Z. Problem odbudowy starych miast na przykladzie Szczena // Ochrona zabytkow/ - 1978/ - #1/ - S/28-34

Аннотация

В работе проведен анализ разносторонних факторов, которые влияют на формирование рыночных площадей в малых городах: влияние городской среды, региональные и внешние влияния. Определены основные особенности формирования и развития рыночных площадей в Украине.

Ключевые слова: реконструкция, реставрация, рыночная площадь, сохранение, формообразование, возобновление.

Annotation

The paper analyzes the diverse factors that influence the formation of the market square in small cities: the urban environment influence the city, regional and external influences. Identify the basic features of the formation and development of the market squares in Ukraine.

Key words: reconstruction, restavration, market square, conservation, shaping, resumption.

УДК 711.58

О. В. Корнєва *аспірант,*
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПОНЯТТЯ ІСТОРИЧНОГО КОМПЛЕКСУ. КЛАСИФІКАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація: характеризується основне поняття історичного комплексу, що є необхідним при визначенні необхідних реконструктивних заходів. Також формується класифікація історичних комплексів.

Ключові слова: історичний комплекс, реставрація, реконструктивні заходи, архітектурний ансамбль.

При проведенні реконструкції історичних комплексів важливо чітко визначити, які об'єкти до них відносяться. Це є необхідним для здійснення вибору конкретного виду реконструктивного втручання та його масштабів (від ретельної реставрації, яка являється однією з фаз реконструкції до повної